

SYKEHUSET I VESTFOLD HF
Ove Westgård
Postboks 2168
3103 TØNSBERG

Deres ref.:
Vår ref.: 24/1594-2
Saksbehandler: Vårin Hellevik
Dato: 30.01.2024

Svar - bruk av spyttmaske som tvangsmiddel i psykisk helsevern

Helsedirektoratet har gjennom Sivilombudets forebyggingsenhet (SOM) sine [Besøksrapporter](#) registrert at spyttmasker har vært benyttet i psykisk helsevern, men vi har så langt ikke uttalt oss om spørsmålet.

SOM vurderer at psykisk helsevernloven § 4-8 første ledd bokstav a som regulerer mekaniske tvangsmidler ikke åpner for spyttmaske og har bedt besøkte institusjoner om å fjerne spyttmasken (etter besøk ved Stavanger universitetssjukehus, sykehuset Vestfold og Sandviken sykehus).

Helsedirektoratets vurdering

Da spyttmaske er et svært inngripende tiltak kreves det klar lovhjemmel for tiltaket.

Psykisk helsevernloven § 4-8 andre ledd bokstav a hjemler bruk av mekaniske tvangsmidler. Lovens ordlyd:

- a. *mekaniske tvangsmidler som hindrer pasientens bevegelsesfrihet, herunder belter og remmer samt skadeforebyggende spesialklær.*

Ifølge lovforarbeidene til psykisk helsevernloven § 4-8 er bestemmelsens andre ledd ment som en uttømmende regulering av hvilke tvangsmidler som kan benyttes, jf. Ot. prp. nr. 11 (1998–1999), merknader til § 4-8. Forarbeidene sier videre om mekaniske tvangsmidler at "Dette er innretninger som ved bruk begrenser ekstremitetenes rekkevidde, slik at pasientens bevegelsesfrihet blir svært innskrenket", jf. Ot. prp. nr. 11 (1998–1999) kap. 8.8.4.5. Spytthetter omfattes ikke naturlig av ordlyden «skadeforebyggende spesialklær» og heller ikke av forarbeidenes omtale av hva som var ment å omfattes av "mekaniske tvangsmidler".

Helsedirektoratet vurderer etter dette (i likhet med SOM) at § 4-8 andre ledd bokstav a ikke gir hjemmel for å treffe vedtak om bruk av spyttmasker som tvangsmiddel i psykisk helsevern.

Vi støtter videre SOM sin presisering av at heller ikke "andre improviserte former for tildekning av pasientens ansikt/munn" kan benyttes etter § 4-8, jf. SOM sin [Besøksrapport](#) Haukeland sykehus RSA s. 19.

Helsedirektoratet

Avdeling helserett og rettssaker
Vårin Hellevik

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20
Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Ved spyting må helsepersonell imøtegå dette med andre tiltak. Personalet bør forsøke å holde avstand eller ved behov for nærkontakt benytte visir/beskyttelsesdrakt for å hindre å treffes av spytt.

Dersom dette oppleves som utilstrekkelige tiltak, ber vi om tilbakemelding slik at vi kan vurdere å følge dette opp i fremtidig regelverksarbeid. Det er viktig at arbeidsmiljø og sikkerhet for de ansatte i psykisk helsevern ivaretas.

Vennlig hilsen

Dag Erlend Reite e.f.
avdelingsdirektør

Vårin Hellevik
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk